

Ljósmynd: Kolbrún Eggertsdóttir

Margrét Sigrún Sigurðardóttir, lektor við Viðskiptafræðideild á Félagsvísindasviði

Setningin í titlinum er tekin úr viðtali við rýnihóp nemenda á Félagsvísindasviði (FVS) í kjölfar vorþings sviðsins sem tileinkað var spurningunni um hvað væru gæði í námi og kennslu. Það má lesa á milli línanna í þessari setningu að nemendum finnst ekki alltaf að tíma þeirra sé vel varið með því að mæta í kennslustundir á sviðinu. Það varpar ákvæðnu ljósi á þann vanda sem margir kennarar standa frammi fyrir varðandi mætingu nemenda. Margar tilgátur hafa verið settar fram um hvað búi að baki slakri mætingu. Því hefur til að mynda verið fleygt fram að atvinnuástandið og það hversu erfitt nemendum reynist að lifa á námslánun sé ástæða þess að nemendur mæta verr í tíma nú en áður. Vinna nemenda með skóla hefur örugglega töluverð áhrif en setningin hér að ofan varpar þó óneitanlega sterku ljósi á stöðu kennslu við FVS að mati nemenda. Nemendur mæta einfaldlega ekki ef þeir telja sig ekki græða á því að mæta. Annað hvort mistekst okkur sem kennurum að koma því á framfæri hversu mikilvægt er að mæta í tíma eða að nemendur telja sig geta nálgast það efni sem fram kemur í tímum með öðrum hætti.

Í báðum tilfellum er tækifæri fyrir kennara sviðsins að bæta gæði kennslunnar, en hvað erum við að tala um þegar við tölum um gæði í námi og kennslu?

Skólaárið 2017-2018 gerði kennslunefnd FVS rannsókn á því hvað kennarar og

nemendur töldu vera gæði í námi og kennslu. Markmiðið var að kanna viðhorf kennara og nemenda á sviðinu með það fyrir augum að skilgreina verkefni til að stuðla að bættum gæðum í námi og kennslu. Gagna var aflað með spurningakönnun meðal nemenda og kennara og með vinnuhópum þátttakenda, jafnt nemenda og kennara, á vorþingi FVS og aðskildum rýnihópum nemenda og kennara í framhaldi af því.

Spurningakönnunin var byggð á sambærilegri könnun sem var samin í tengslum við bioCEED-verkefnið um gæði líffræðikennslu í Noregi. Spurningalistinn byggir á fræðilegum rannsóknum á háskólakennslu. Þátttakendum á vorþinginu var skipt í vinnuhópa sem voru blandaðir nemendum og kennurum. Hver hópur ræddi svo eina af eftirfarandi spurningum um gæði:

- Námsumhverfi – Hvað eru gæði í náms-umhverfi – það er að segja þeim aðstæðum fýsískum og rafrænum sem nám og kennsla fer fram í?
- Kontakttímar – Hvernig sjáum við gæði í þeim tíma sem nemendur og kennarar hafa saman (fýsískt) um leið og mæting nemenda virðist vera að dragast saman?
- Námsmat – Kennslustefna Háskóla Íslands vísar í fjölbreytt námsmat en hvað þýðir það? Hvað eru gæði í námsmati?
- Námsefni – Hvað er gæða kennslu- og

námsefni þegar prentaðar bækur eru á undanhaldi?

- Rannsóknir og kennsla – Hvernig getur samþætting rannsókna og kennslu stuðlað að gæðum í kennslu?
- Starfshæfni – Hvert er sambengi milli gæða náms og starfshæfni útskrifaðra nemenda í samfélagi þar sem hefðbundin störf eru að hverfa?

Niðurstöður vinnuhópanna voru teknar saman í lok fundarins. Eftir þingið stóðu formaður kennslunefndar FVS og kennslustjóri FVS fyrir rýnihópum með þeim nemendum og kennurum sem stýrðu umræðuhópum á vorþinginu. Tveir rýnihópar voru settir saman, annars vegar með kennurum og hins vegar nemendum. Á vorþinginu tóku bæði nemendur og kennarar þátt í sameiginlegum umræðuhópum en til þess að gefa nemendum og kennurum tækifæri til þess að ræða opinskátt um reynslu sína var sú ákvörðun tekin að aðskilja hópana í rýnihópum. Markmiðið var að taka saman helstu niðurstöður úr hverjum vinnuhópi fyrir sig og ræða þau atriði sem fram hefðu komið á þinginu um gæði náms og kennslu, enda var niðurstaðan að þó viðfangsefni vinnuhópanna hefðu verið ólík hefðu umræður innan þeirra um margt verið líkar.

Eftir veturinn liggur því fyrir mikið magn upplýsinga sem gefa vísbendingar um möguleika okkar til að bæta gæði í námi og kennslu. Niðurstöður spurningakönnunar-

innar gefa vísbendingu um að við kennararnir á sviðinu tölum ekki mikið um kennsluna og hlutverk okkar sem kennara. Við erum mun líklegri til að ræða formlegt innihald svo sem kennsluefni við nemendur heldur en að tala um kennsluáðferðir og kennsluna sjálfa. Spurningakönnunin veitir þó ekki svör um það hvers vegna við ræðum ekki kennsluna en það virðist þó vera upplifun margra kennara að þeir séu mjög einangraðir í starfi sínu. Rýnihópaviðtöl við kennara gáfu jafnframt vísbendingar um að kennarar teldu sig ekki hafa mikið svigrúm með stórum nemendahópum, mikilli kröfu um rannsóknarvirkni og álagi í stjórnun. Kennarar eru meðvitaðir um mikilvægi virkra kennsluhátta og endurgjafar á verkefni en það er hægara sagt en gert að sinna þessum verkefnum af alúð. Þeir kennarar sem höfðu reynt sögðu breytingar þungar í vöfum og tímafrekur.

Nemendur lögðu einnig áherslu á að virkni nemenda skipti máli varðandi gæði náms og kennslu. Það skein sterkt í gegn í samtali við nemendur að þeir vildu sjá tilgang með því að mæta og sá tilgangur væri alls ekki skýr í hefðbundnum fyrirlesturum:

Kennarinn bókstaflega var að lesa af glærunum. Þannig að þú veist, þess vegna einmitt held ég að mætingin sé að drop-a í [faginu] almennt út af því að þetta er bara ... ég sé engan tilgang í því að mæta í fyrirlesturatíma. Bara ekki einu sinni smá.

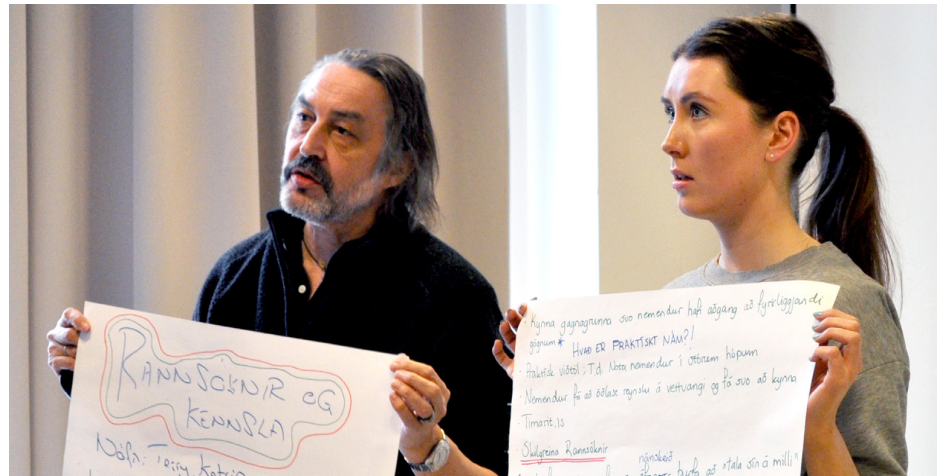
Ef tímarnir bæta ekki einhverju við bókina þá telja nemendur tíma sínum betur varið í vinnunni. Annað gildi þó um umræðutíma eða tíma þar sem nemendur eru virkir þátttakendur:

Þá er miklu meiri dýpt hvað varðar námsefnið. Þú ert að fá ólík sjónarhorn nemenda, kennara og svo framvegis, og þá ertu líka að fá það sem þú ert að sækjast raunverulega eftir, sem er sérfræðipækning kennarans.

Af því að ég meina, annars gætirðu allt eins bara keypt bókina, lesið heima hjá þér og búið. En ég meina, þú ert í háskólanámi, ekki bara til þess að lesa bókina, heldur til þess að lesa bókina og nota síðan kennarann til viðbótar.

Eins og sést á þessum tilvitnunum þá vilja nemendur að tímarnir bæti einhverju við efnið og þeir vilja gjarnan að í tímunum séu umræður. Nemendur eru jafnframt meðvitaðir um að það er ekki endilega auðvelt að halda uppi umræðum í stórum hópum. Þeir eru sjálfir ragir við að spyrja af ótta við að líta út fyrir að vera heimskir. Það eiga ekki allir kennarar auðvelt með að skapa umræður í tímum og nemendur hafa upplifað niðurlægingu þeirra nemenda sem ekki koma með nákvæmlega þau svör sem kennarar leita eftir.

Þessar lýsingar nemenda á tregðu sinni og samnema sinna við að taka þátt í umræðum komu jafnframt fram í samtali við kennara. Þeir lýstu allir reynslu af því að standa fyrir framán nemendahóp sem virtist fullkomlega áhugalaus um umræðuefnið. Fram kom í

Ljósmynd: Kolbrún Eggertsdóttir

báðum hópum, nemenda og kennara, að þetta væri menningarlegt vandamál. Íslenskir nemendur væru hreinlega ekki vanir því að vera virkir í tímum, jafnvel þó að þeir nemendur sem tóku þátt í rýnihópunum teldu það vera æskilegasta formið. Báðir hópar töldu að skýringarinnar væri eflaust að leita í því að á fyrsta ári í námi við Félagsvísindasvið væru námshópar oft mjög stórir og erfitt að stuðla að miklum umræðum. Þegar svo liði á námið og námshópar minnkuðu þá væri erfitt að venja sig af því að sitja óvirkur í kennslustofunni og glósa.

Það var skoðun kennaranna að það væri mjög erfitt að virkja nemendur og koma þeirri hefð á í tímanum að nemendur væru virkir. Einn kennari lýsti til að mynda slagnum um athyglina á þennan hátt:

Ég meina, ég finn til dæmis hvað það fer mikil orka í það að sannfæra nemendurna um það að það sé í lagi að banna þeim að vera með tölvur, sem að hljómar eins og lítið. Ég tek slaginn eða réttara sagt ég tek slaginn þegar ég veit að ég er með þau tvö námskeið í röð, þá nenni ég að eyða orkunni í það. En það greinilega gerir það enginn annar, eða fáir aðrir. Varðandi að gera eitthvað svona, auka meiri virkni.

Endurgjöf frá kennurum var annað atriði sem bæði kennarar og nemendur voru sammála um að væri mikilvægt gædamál. Kennarar upplifðu þó ákveðinn tvískinnung í kröfunni um endurgjöf í ljósi þess að mæting á prófsýningar er oft lítil sem engin. Kennarar hafa skilið eftir stóra stafla af verkefnum með endurgjöf á upplýsingaborði en aðeins brot af nemendum sækir verkefni, þrátt fyrir að í þeim séu oftan en ekki gæflegar athugasemdir sem nemendur gætu lært af. Kennarar geta því upplifað það fremur tilgangslaust að eyða dýrmætum tíma í endurgjöf verkefna. Nemendur töldu þó að þetta mætti bæta til að mynda með því að endurgjöf væri á rafrænu formi. Þeir töldu að það þyrfti að taka þá hindrun úr veginum að nemandi þyrfti að gera sér ferð í Háskólann á opnunartíma upplýsingaborðs. Þeir töldu að nemendur myndu frekar nýta sér endurgjöfina ef engin stað- eða tímabundin hindrun væri í vegi fyrir að þeir gætu nálgast hana.

Það er ljóst að einhverjar breytingar þarf að gera til þess að skipulag kennslu og náms á FVS verði með þeim hætti að námið felist í virkum samskiptum á milli nemenda og kennara. Aðstæður hafa breyst mjög mikið frá því að kennsla á fyrirlestraformi festist í sessi. Aðgengi að upplýsingum er mun meira en þegar fyrirlesturinn var eina leiðin til að koma miklu magni upplýsinga frá einum einstaklingi til margra. Þessa dagana er mikið rætt um fjórðu iðnbyltinguna og færa má rök fyrir því að hennar gæti einnig í háskólakennslu. Nemendur kalla eftir því að fyrirlestrar séu teknir upp svo þeir geti horft á þá þegar þeim hentar eins og þeir hafa nú vanist í annarri miðlun.

Það vekur þó upp þá spurningu hvort upptaka á fyrirlestri sé til þess fallin að hvetja til virkra samskipta á milli nemenda og kennara. Eftir gagnasöfnun síðasta vetrar hugnast mér fremur að við endurskoðum fyrirkomulag kennslu frá grunni. Notum þá möguleika sem tæknin hefur upp á að bjóða til að bæta gæði í kennslu með rafrænum hætti, til að mynda með því að blanda saman rafrænu námi og kennslustundum þar sem meiri áhersla yrði lögð á virkni nemenda. Með því að færa miðlunarhlutann úr kennslurýmiinu mætti jafnvel skipta stórum nemendahópum upp og ná þannig betri tengslum við nemendur í gegnum verkefnavinnu. Með aukinni áherslu á rafræn verkefnaskil og jafningjamat má koma til móts við kröfur nemenda um meiri endurgjöf og gera endurgjöfina aðgengilegri fyrir nemendur. Blandað nám (e. blended learning) er þó töluvert ný nálgun á námi og kennslu á FVS. Slík breyting yrði ekki gerð á einni nóttu. Það þarf nýja hugsun og menningarbreytingu, bæði á meðal kennara og nemenda, en hvar á byrja? Einn nemandi benti á:

Það er svolítið erfitt að breyta menningunni hjá okkur sem verðum síðan farin héðan eftir tvö ár. Þannig að, að byrja með þessar kröfur, með þetta viðmót kennarans á fyrsta árinu þegar þú mætir strax í tímann í Háskólann í námsleiðina þína.

Það verður þó engu að síður verkefni kennslunefndar FVS næstu misseri að finna út úr því hvernig við getum unnið markvisst að því að bæta gæði í námi og kennslu.